

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תשא

(חלק בו שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תשא, ט"טו אדר, ה'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תשא

בתור שכר על קיום מצות מחצית השקל מקבל הנותן „כופר נפשו“.

ואם כן, מהו הפלא – פלא גדול דמשה רבינו – שע"י קיום מצוה זו נותנים מלמעלה את השכר ד„כופר נפשו“?⁸

גם אינו מובן מענה הקב"ה – שהראהו „מטבע של אש“:

(א) מהו הדיוק „מטבע של אש“ דוקא? – וממה נפשך:

אם הדיוק ד„אש“ הוא מצד זה שכל הענינים דלמעלה הם „אש“ („משרתיו אש לוהט"ו וכיו"ב), ולכן, כשמראה הקב"ה דבר מסויים, הרי זה בצורת „אש“ – הרי אין צורך להדגיש זאת במיוחד כאן] (שהרי כל הענינים דלמעלה הם של אש);

ואם נאמר, שלולא ההדגשה „מטבע של אש“ הוה אמינא שהקב"ה הראה למשה מטבע כפשוטה, מטבע של כסף (ולא של אש) – ע"ד „והקמות את

א. על הפסוקי „זה יתנו גו“ (בציווי על מחצית השקל) אמרו חז"ל²: „כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה . . והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו“.

ובביאור הקושי במצות „מחצית השקל“, שמחמתו הוצרך הקב"ה להראות למשה „מטבע של אש“ – כתבו התוספות³, „תמה (משה) על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו“.

אבל הדבר דורש ביאור:

וכי מה הפליא והתמי' את משה רבינו בכך שנתנת מחצית השקל יכולה להיות „כופר נפשו“ – הלא כל מגיד-מישרים פשוט [ששכלו הוא שלא בערך כלל וכלל לשכלו של משה רבינו – „הנבחר מכל מין האדם אשר השיג . . יותר כו“⁴, ותכלית השלימות בשכל] מסביר ענין זה בפשטות גמורה: כשיהודי מקיים מצוה, מגיע לו שכר על זה, ולפעמים זהו שכר גדול ביותר, כמ"ש⁵, „אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם גו' וכל הברכות הנזכרות שם“; ועד"ז הוא בנדון דידן:

(1) פרשתנו ל, יג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא י"א. במדב"ר פ"ב, ג. הובא בפרש"י עה"פ. וראה לקו"ש חט"ז ע' 381. רש"י.

(3) ד"ה זאת – חולין מב, סע"א. וראה מדרשים שצויינו בלקו"ש שם הערה 2 (וראה שם ע' 389, 383 ואילך).

(4) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק היסוד הז'.

(5) ר"פ בחוקותי.

(6) ומצינו שכר מפורש בפרט בנוגע חיי נפשו

– במצות צדקה שסתמה בממון – תנחומא משפטים טו ועוד – ושכבר נצטוה משה ע"ד גמ"ח וכו' לפני מצות מחה"ש – ובפירושה ניתנה בל' היד בהקדמתו – היינו מדחז"ל בזה.

(7) ובפרט ע"פ לשון התוספות שתמיהתו היתה „ו ה“, שדבר איזה שיהי' – אינו יכול להיות כופר נפש.

(8) להעיר ממרו"ל שאדם אומר בפשטות (ובודאות): סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני (פסחים ח, סע"א וש"נ).

(9) תהלים קד, ד.

המשכן כמשפטו אשר הראית בהר"10, שהראהו הקב"ה תבנית של משכן גשמי¹¹ (ע"פ פשוטו של מקרא) – דורש ביאור (לאידך): מה נשתנתה מחצית השקל, שהי' הכרח להראותו מטבע של אש דוקא?

(ב) ועיקר: היכן הוא המענה על תמיהתו של משה רבינו (כיצד יכולה נתינת מחצית השקל להיות כופר נפשו) בזה שהראהו הקב"ה „מטבע של אש“?

זאת ועוד: אי משום הא, הי' די לכאורה שיאמר הקב"ה למשה שע"י מצוה זו תהי' המטבע ענין של „אש“; ואדרבה, הדבר הי' צריך להיות דוקא (ורק) ע"י דיבור – שהרי כן היתה נתינת כל התורה ומצוותי' למשה! ומדוע הוצרך הקב"ה כאן להוציא ולהראות למשה „מטבע של אש“ ולומר „זה יתנו“?

ב. לכאורה הי' אפשר לומר, שב' השאלות הנ"ל (במענה הקב"ה) מתורצות אחת בחברתה:

וכיון שבענין זה דוקא נדרשה פעולה מיוחדת של הקב"ה להראות „מטבע של אש“ ולומר „זה יתנו“ – על כרחך צריך לומר, שבמחצית השקל ישנו ענין מיוחד שלא מצינו בשאר כל המצוות.

המענה על תמיהתו של משה כיצד יכולה נתינת מחצית השקל להיות „כופר נפשו“ הוא – הראהו הקב"ה „מטבע של אש“: כשיהודי מקיים מצוה (כה דברי כאש¹²) ע"י מטבע גשמית, ועאכו"כ כשמקיימה בחיות ובהתלהבות („אש“ שבנפשו¹³) – נעשית המטבע ענין של „אש“, ולכן יש בכח נתינה זו להיות „כופר נפשו“.

ג. נקודת הביאור בזה – יש לומר: הענין דשכר מצוה יכול להיות בשני אופנים¹⁴: (א) עשיית המצוה היא פעולה אשר מצד תוכן עניינה – מביאה היא שכר פלוני; השכר הוא „מסובב“ מפעולת המצוה. (ב) תוכן פעולת המצוה אינו שייך (ע"פ שכל, עכ"פ) לשכר פלוני, אלא שכך עלה ברצונו ית', לתת שכר זה עבור קיום מצוה מסויימת.

אבל עפ"ז מתחזקת השאלה (הראשונה) הנ"ל (סעיף א) – מה היתה תמיהתו של משה רבינו מלכתחילה: הלא הסבר זה (שע"י קיום מצוה נעשה ענין של „אש“) הוא – (א) דרש רגיל של כל דרשן, (ב) בנוגע לכל המצוות, שע"י קיום מצוה ממשיכים ופועלים בדבר המצוה ענין של „אש“

דכשם שבנוגע למצוות עצמן, יש מצוות שקיומן אינו מצד הטעם, אלא משום ש„גזירה גזרתי חוקה חקקתי“¹⁶

14) ראה לקו"א להה"מ סרכ"ז (נה, א). או"ת פ' אחרי (לת, ג"ד).

15) להעיר משל"ה בית אחרון (יב, א"ב).

16) לשון שהובא בכ"מ, והוא במדרש תהלים (באבער) ט, ב. – ובתנחומא חוקת (ג, שם, ח), במדבר (פי"ט, א, שם, ח) ועוד „חוקה חקקתי גזירה גזרתי“.

10) תרומה כו, ל.

11) ראה מנחות כט, א.

12) ירמ" כג, כט.

13) ראה לקו"ש ח"ג ע' 925 ואילך. חט"ז ע'

390 ואילך. ועוד.

(וי"ל שדבר זה בא לידי ביטוי גם במקומם של הכסף והזהב כפשוטם: בסוג הדומם גופא, מקומם (ברובם) הוא במעמקי האדמה דוקא²², תחתון שאין תחתון למטה ממנו, ואח"כ נדרש גם מצרף לכסף וכור לזהב²³)

ולאידך, הרי „כופר) נפשו” – כל נפש – היא דבר הכי נעלה, ועאכו"כ נפשו של איש ישראל שהיא „חלק אלוקה ממעל ממש”²⁴],

הרי אין כל מקום ע"פ שכל, שפעולת נתינת ממון גשמי (תכלית הירידה) תפעל מצד תוכן ענינה את ענין „כופר נפשו” ד„חלק אלוקה ממעל ממש” (תכלית העילוי²⁵)!

ואע"פ שמעצם היותה מצוה הרי היא נעשית, ככל המצוות, ענין של „אש” (כנ"ל ס"ב), רוחניות – הרי אין זה שינוי הקשור במטבע הגשמית גופא²⁶, שהרי ה„אש” היא מה„מצוה” (הרוחניות) שבזה, ואילו המטבע עצמה נשאת מטבע גשמית. ונמצא, שפעולת המצוה גופא (הנתינה דמטבע גשמית) – אינה בערך כלל (מצד ענינה) אל היכולת לפעול „כופר נפשו”.

22) להעיר מהמבורא (סה"מ ה'ש"ת ע' 114. וראה תו"ח שמות קיב, ב) דהר מורה על עליית הדומם.

23) משלי יז, ג. שם כז, כא. – וראה אגה"ק ס"יב. דרושי פ' שקלים (הוספות לתו"א (קיא, ג). סה"מ תר"ל ע' קיב. ועוד).

24) תניא רפ"ב (ע"פ איוב לא, ב).

25) ובפרט ע"פ הפי' ד„כופר נפשו” בכתבי האריז"ל (טעמה'צ פרשתנו. ס' הליקוטים שם) – וראה לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ס"ע נב.

26) להעיר מהא דכו"כ סוגי קדושה אינם משנים חומר הדבר, כ"א רק צורתו (ס"ת וכו' – ראה מפענח צפונות פ"א ס"ה וש"ו).

– כן הוא גם לענין שכר המצוות, שאפשר שעל מצוות מסויימות (גם אלה שבסוג ד„משפטים”) ינתן שכר גדול בערך המצוה, כי כן הוא רצונו של הקב"ה, „חוקה חקתית”.

ועד"ז בעניננו – ה„שכר” ד„כופר נפשו” עבור מצות נתינת מחצית השקל:

מאחר שמחצית השקל (מטבע גשמית) ו„כופר נפשו” (רוחניות) אינם בערך זה לזה, עד שהם הפכים מן הקצה אל הקצה

[כשם שלענין תכלית בריאת האדם – לשמש את קונו¹⁷, הנה הממון – כסף וזהב – הוא (בין הדברים הגשמיים גופא) דבר תחתון ביותר¹⁸. וכפי שאנו רואים במוחש, ש„תאות ממון” יכולה להוריד את האדם לשאול תחתית¹⁹, עד שאמרו ד„ק"ם להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו”²⁰ ו„אדם בהול על ממונו”²¹

17) קדושינ פב, א (במשנה).

18) ויש לומר, (גם) מטעם זה נקרא הממון „היקום אשר ברגליהם” (עקב יא, ו ובפרש"י – מפסחים קיט, א. סנהדרין קי, א. במדב"ר פ"ח, יג. וש"נ) – בבחינת רגלים.

19) ולהעיר, שחטא העגל – שמחצה"ש ה"ה הכפרה עליו (ירושלמי שקלים פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו י"א. ועוד) – בא ע"י הריבוי כסף וזהב שלהם, וכמש"נ (הושע ב, י ע"פ פרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב), וכסף הרביתי להם* וזהב עשו לבעל". וראה פרש"י פרשתנו לב, לא.

20) שבת רפכ"ד. שו"ע אדה"ז תאו"ח ר"ס רסו. ששכ"ט ס"ז.

21) שבת קיז, ב. ועוד. רמב"ם הל' שבת פ"ו הכ"ב. פכ"ג ה"ב.

(* כ"ה ברש"י שם. ובפסוק: הרביתי לה.

ד. וזה ה' תוכן תמיהתו (וספקו) של משה רבינו:

מצד שכלו של משה – שכל דתורה – נמצא, שה"שכר" ד"כופר נפשו" על הנתניה דמחצית השקל הוא בגדר "חוקה"; ע"פ שכל זהו דבר תמוה ויש מקום להרהור כו', אלא שכיון שזהו רצונו של הקב"ה, "חוקה חקתית" – הרי, "אין לך רשות להרהר בה"²⁷;

אבל לאיך גיסא: מזה שהקב"ה לא הגדיר או כינה את מצות מחצית השקל בשם חוקה – ברור, שיש הסברה בדבר²⁸. ולפיכך, תמה (משה) .. מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו": איך יתכן ביאור והסבר ע"פ שכל לכך, שנתנית מטבע גשמית (מחצית השקל) היא פעולה שיש ביכלתה לפעול, כופר נפשו".

ועל כך השיב לו הקב"ה בזה שהראהו, "מטבע של אש .. ואמר לו זה יתנו". הקב"ה הראהו, שכאשר ישראל נתנים מחצית השקל, הופכת המטבע עצמה (לא (רק) מצד הרוחניות ד"המצוה" שבה) ל"מטבע של אש", וממילא מובן גם ע"פ שכל הקשר בין ה"תוכן" דנתנית מחצית השקל ל"שכר" ד"כופר נפשו".

[משא"כ בצדקה – הרי אין זו פעולת המטבע כלל, אלא כמאמר רז"ל²⁹ (שהוא גם סברא פשוטה): אתה

החזית את נפש העני ובני ביתו – ולכן שכרו הוא נפשו ונפש בני ביתו, מדה כנגד מדה;

אבל ממחצית השקל נעשו אדנים למשכן³⁰, ואם כן, "מה יוכל": איך יכול איזה דבר שיהי' – אפילו האדנים – להיות כופר נפש].

ה. והביאור בזה:

בזה גופא שהראהו הקב"ה, "מטבע של אש" ואמר, "זה יתנו" – פעל הקב"ה ויצר דבר חידוש: מחצית השקל שנתנו בני ישראל באותה שעה (והדבר נמשך במצות מחצית השקל – תמיד כל הימים) לא היתה רק מטבע גשמית, אלא גם, "מטבע של אש"; כלומר: עייז' נתחדש, שמטבע זו שהראה הקב"ה למשה – המטבע כפי שהיא (בשרשה) אש שתחת כסא הכבוד – הנה, ה"ה יתנו" בני ישראל, מטבע כזו ממש³¹.

והיינו, שנוסף לזה שע"י המצוה ממשיכים ופועלים במטבע ענין של "אש" (שכן הוא בכל המצוות, כנ"ל), יש במחצית השקל חידוש מיוחד – שהמטבע עצמה היא מטבע של אש.

החידוש אינו בכך שבשרשה, "מטבע של אש" היא

233 – שהרי כן הוא בכל הדברים הגשמיים, שכולם נשתלשו משרשם הרוחני, אלא שמקורם נמצא ונשאר

(27) יומא סז, ב (וראה פרש"י שם ד"ה שמא). וראה פרש"י ר"פ חוקת. רמב"ם ה' מעילה בסופן.

(28) ובפרט שבמחצה"ש, "כופר נפשו" הוא לא רק שכר המצוה, כ"א גם סיבת וטעם המצוה (הי"ף ענין חוקה).

(29) נתחומא משפטים טו.

(30) פרש"י ר"פ תרומה. פרשתנו (ל, טו) – והוא ממדרז"ל ירושלמי שקלים פ"א ה"א.

(31) עפ"ז תומתק ובפשוטות – דעת הפוסקים (רמב"ם ריש ה' שקלים) שמחצית השקל חלוקה מכל הנתינות ש"צל' בבת אחת דוקא. – וראה לקו"ש חט"ז ע' 386 ואילך.

למעלה והם בהיותם למטה הרי הם דברים גשמיים —

אלא בכך שגם לאחר שמטבע זו נשתלשלה וירדה לעולם הזה הגשמי, הנה ע"י שמקיימים בה מצות מחצית השקל, נפעל שינוי במטבע, והיא נעשית (כפי שהיא בגשמיות) „מטבע של אש“.

ו. ועפ"ז יובן החידוש המיוחד דמחצית השקל — אשר דרש פעולה מיוחדת של הקב"ה „מטבע של אש הוציא... ואמר זה יתנו“ — לגבי שאר כל המצוות:

מה שמצינו בכל המצוות, שהמצוה ממשיכה חיות רוחנית („אש“) בעשי הגשמית³², הרי זה באופן שהגשמי עצמו נמצא ונשאר למטה ממקורו, מהרוחני, אלא שבתוך הגשמי ממשיכה המצוה חיות רוחנית (שזהו ענין ה„השתלשלות“, שבתוך ה„תחתון“ ישנו (ולפעמים גם מאיר) מן ה„עליון“, אבל התחתון נשאר למטה מן העליון);

משא"כ במחצית השקל החידוש הוא — שהמטבע הגשמית שישראל נותנים, היא עצמה נעשית „מטבע של אש“, חיבור דשני הפכים

— שהרי אפילו יסוד האש הגשמי דעולם הזה הוא בקצה ההפכי ד„מטבע“: „מטבע“ היא „עפר“³³ (ובעפר גופא — במעמקי האדמה,

כנ"ל), היסוד הכי נמוך; ואש היא היסוד הכי גבוה ונעלה³⁴.

ועאכו"כ בתוכן ענינם (ברוחניות) — כידוע³⁵, שד' היסודות אש רוח מים עפר הם כנגד ד' עולמות אבי"ע — עפר כנגד עולם העשי, העולם הכי תחתון, ואש כנגד עולם האצילות, העולם הכי עליון —

וחיבור שני הפכים אלו, מטבע גשמית ומטבע של אש (ובפרט שאין זו האש שבעולם הזה הגשמי, כי אם „זה“ — אש שתחת כסא הכבוד) — הוא היפך כל ענין סדר ההשתלשלות (שכן „השתלשלות“ פירושה, כנ"ל, שהתחתון „משתלשל“ מן העליון, וממילא הוא למטה ממנו).

ויתר על כן: זהו אפילו היפך הסדר ע"פ תורה (שלמעלה מן העולם), ואף היפך הסדר בעניני התורה עצמה — שהרי הסדר בתורה הוא באופן ד„השתלשלות“, שחלק הפשט (שכנגד עולם העשי³⁶) משתלשל (בג' שלבים) מחלק הסוד (שכנגד עולם האצילות³⁶), וממילא הוא למטה הימנו — ובהרבה.

ולכן אין חיבור זה (ד„מטבע“ עם

(34) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה ספ"ג ורפ"ד — והוא במבדב"ר (פ"ד, יב) ומוזה"ק (ח"ב כג, סע"ב ואילך. ועוד).

(35) לקו"ת שה"ש ד, ד. אוה"ת יתרו ע' תתכו. ד"ה זה היום תר"ס. והר סיני תרס"ב קרוב לתחלתו.

(36) ראה נגיד ומצוה בתחלתו מע"ח. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופו. משנת חסידים (מס' חיוב הנשמות פ"א מ"ב) — הובאו ונתבארו בלקו"ד ח"ד תשע"א, א. וראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נעתקה בקונטרס עה"ח (הוספה הא') ע' 62 ואילך). רמ"ז לזח"ד, א, סע"ב. ועוד.

(32) כידוע שזהו החידוש במתן תורה שאז נתבטלה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו) — ועי"ז נעשה החיבור בין גשמיות ורוחניות (שע"י פעולה גשמית יפעלו ענין רוחני).

(33) וביסוד (העפר) דומם גופא נקרא עפרות זהב (איוב כח, ו).

ורק ע"י "הקב"ה" (כנ"ל) בעצמו (כנ"ל), אשר בחר ברצונו בסדר ההשתלשלות, ופשיטא שאינו מוגבל בהשתלשלות (ויכול לבטלה).

ונ"ד⁴⁰ ענין הבריאה יש מאין, שיכול להיות רק, מעצמותו ומהותו של המאציל ב"ה שמציאותו מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה⁴¹ שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו"⁴².

וכשם שבענין יש מאין, הנה ההתהוות דמעשה בראשית היתה ע"י אמירה ודיבור דוקא, בעשרה מאמרות נברא העולם⁴³, "בדבר הוי' שמים נעשו"⁴⁴ – כן הוא גם לענין "התהוות" זו, שמטבע גשמית תהא גם, "של אש", אשר דבר זה נפעל ע"י דיבורו של הקב"ה.

דיבור הקב"ה "זה יתנו" – שהמטבע הגשמית שנותנים ישראל ("יתנו") תהי' גם, "אש" ("זה") – פעל את ה"התהוות" דחידוש זה, בדוגמת התהוות הנבראים בששת ימי בראשית ע"י דיבורו ומאמרו של הקב"ה.

ח. לכאורה אפשר לשאול על כך:

בודאי ידע משה רבינו (גם לפני שהראה לו הקב"ה, "מטבע של אש") שביכלתו ית' לחבר שני הפכים⁴⁵ –

(40) וי"ל דעוד יתרה מזה – דחיבור ב' הפכים קשה למעלה, משא"כ הבריאה הרי לא בעמל כו' נבה"ע (בר" פ"ג, ב) – וכפשוט אינו סותר משנת' בתניא שהיהו"א פ"ב. השתלשלות. (41)

(42) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(43) אבות רפ"ה.

(44) תהלים לג, ו.

(45) ולהעיר, לכאורה, מענין הסנה הבורך

„אש“) יכול להיות ע"י מלאך כו', ואפילו לא ע"י התורה כביכול³⁷, שכולם הם באופן של השתלשלות (וממילא – מוגבלים בגדר ההשתלשלות), אלא רק ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, שבחר ברצונו (ולא בהכרח ח"ו) בסדר ההשתלשלות, ובהיותו „כל יכול“, „נמנע הנמנעות“³⁸, הרי ביכלתו לבטל את סדר ההשתלשלות, ולחבר את ב' הפכים³⁹ דגשמיות ורוחניות, שהמטבע הגשמית תהי' בפועל, בעולם הזה, גם מטבע של אש.

ז. וזהו המענה (של הקב"ה) במדרש: „מטבע של אש הוציא הקב"ה . . ואמר לו זה יתנו" – „הקב"ה דייקא, וע"י אמירה:

ההתאחדות דגשמיות ורוחניות (שמטבע גשמית תהי' גם, "מטבע של אש") – שניהם בפועל בבת אחת, כסף וכופר נפשו – יכולה להעשות אך

(37) אף שבכלל תורה שולטת על הבריאה ומשנה אותה, ואפילו את העבר, כבירושלמי (כתובות פ"א ה"ב. ועוד) עה"פ (תהלים נו, ג) לא-ל גומר עלי.

(38) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ה, הובא בס' החקירה להצ"צ ע' 68. סה"מ תרע"ח ע' תכ. (39) ולהעיר מהביאור במארו"ל (סוטה ב, א. פסחים קיח, א. זח"ב קע, א) דקשה (לפני הקב"ה) לזווגן (וכיו"ב) כקריעת ים סוף – דלכאורה איך שייך קושי למעלה – והבי' כי, "זהו היפך הסדר דהשתלשלות" (שער האמונה לאדהאמ"צ פל"ב. ובכ"מ). – ולהעיר מסה"מ תרנ"ד (ע' קלג. קמו) דהקושי שבק"ס – וזה שבק"ס דוקא נאמר ש"קשה", ולא נאמר כן בבריאת שמים וארץ – הוא לפי שבק"ס הי', "חיבור שני הפכים בנושא אחד", עיי"ש. ועפ"ז יומתק יותר מה שתמה משה במחש"ש – כי חיבור הפכים ד"מטבע" (גשמית) ו"אש" הו"ע של קושי למעלה, כביכול.

ויתר על כן: הגילוי (אינו רק למשה, אלא) הוא לכל ישראל – שנתניתם היא באופן ד, "זה יתנו", היינו, שבמטבע שהם נותנים ניכר בגילוי גם שהיא בבחי' "זה", "מטבע של אש" ("להבחין היטב (ועיי"ז) להודיע לישראל"⁴⁹).

ט. ויש להוסיף ביאור בתוכן הענין ד, "מטבע של אש" – אש דייקא. דלכאורה:

כדי להדגיש שהמטבע שנותנים ישראל היא (לא רק מטבע גשמית, אלא גם) המטבע שלמעלה, שמתחת כסא הכבוד – אין הכרח להראות מטבע של אש דוקא. שהרי מצינו שלמעלה ישנו גם⁵⁰ ענין המים ("מיכאל שר של מים"⁵¹) וכו' – ומדוע הראהו מטבע של אש דוקא?

ויש לומר, שכבר (הראה, ועיי"ז) פעל הקב"ה, שהנתניה דמחצית השקל תהי' לא רק ענין רוחני, אלא ברוחניות גופא – ענין של "אש":

החילוק בין אש לשאר היסודות – עפר מים ורוח (כפשוטם למטה, שמוזה מובן שכן הוא גם בשרשם הרוחני) – הוא, ששאר היסודות יורדים – מטבעם למטה, או לכל היותר נשארים במקומם; משא"כ טבע האש הוא לעלות למעלה⁵², עד כדי כך, שדרושה

שמוזה מובן, שהקב"ה יכול לחבר את המטבע הגשמית עם (שרשה ומקורה ב)רוחניות. והדרא קושיא לדוכתה: מהי תמיהתו של משה, "מה יכול אדם ליתן כופר נפשו"?

וכמה תשובות בדבר, ומהן:

(א) בחכמה ושכל דקדושה – משה – צריך דבר כזה להיות תמוה⁴⁶ (אלא שלהיותו חזקה אין הוא מהרהר בו), אבל אי אפשר לומר שזהו "משפט" או "עדות"⁴⁷.

(ב) מאחר שהקב"ה לא הגדיר את מצות מחצית השקל בתור חוקה⁴⁸ – ברור שיש הסברה על תמיהתו, והמצוה דמחצית השקל היא בכלל ה"השתלשלות" דתורה ומצוות, ויתר על כן – בזה גופא, אינה בסוג ד"חוקה".

וזהו גם הדיוק בלשון התשובה (במדרש) – "כמין מטבע של אש . . הראהו למשה": כדי להסיר את תמיהת משה, לא די באמירת הענין למשה (כי אז נשאר הדבר בגדר תמיהה, שאי אפשר להבינה בשכל), אלא צריך להיות "הראהו" – שהפעולה (שבה המטבע הגשמית נעשית גם ל, "מטבע של אש") תהי' באופן של ראי', היינו בגילוי ממש, באופן ד, "זה יתנו" – "מראה באצבעו ואומר זה".

49) ל' התוס' – חולין שם.

50) אע"פ שכסא הכבוד הוא של אש (דניאל ז, ט. פיוט אמרו לאלקים בשחרית דיוהכ"פ) אבל ביחזקאל (א, כו) – "כמראה אבן ספיר". ועולם הכסא הוא עולם הבריאה וכו'. ואכ"מ.

51) ראה תנחומא ויגש ו. לקו"ש חכ"ה ע' 260. וש"נ.

52) ראה תניא רפי"ט – ע"פ במדב"ר

למטה בהר חורב ואינו אוכל. אבל: שם הי' בויער ב, "אש של מעלה" ש, "אינה אוכלת" (שמו"ר פ"ב, ה) – ואינו שייך לנדוד"ד.

46) ראה לעיל הערה 39.

47) ע"ד: אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה (יבמות ע"ג, ב – במשנה).

48) ואדרבא הדגיש טעם, "ולא יהי' בהם נגף" (פרשתנו ל, יב).

השתדלות מיוחדת (ע"י פתילה וכו') שהאש תשאר למטה.

וזהו שהראה הקב"ה למשה „מטבע של אש” – שנתנית מחצית השקל ע"י ישראל היא (לא רק נתניה דמטבע רוחנית, אלא בזה גופא) באופן ד„אש”, שיש בה התכונה דאש להיות עולה למעלה, לעלות בקודש עילוי אחר עילוי.

ובזה יומתק עוד יותר כיצד יכולה מטבע גשמית לפעול „כופר נפשו” – לפי שיש בה התכונה ד„אש”, המורה על עלי' למעלה, התרחקות מן החומריות ושאיפה אל הרוחניות.

י. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם:

אע"פ שהציווי דנתנית מחצית השקל עיקרו בזמן שבית המקדש ה' קיים⁵³, בעת שה' חיוב לתת מחצית השקל לצורך קרבנות הציבור של כל השנה⁵⁴ – מכל מקום, הרי גם בזמן הזה מנהג ישראל⁵⁵ „ליתן⁵⁶ קודם פורים (בליל⁵⁷ פורים קודם שמתפללים מנחה) מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נתנין באדר. ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה, יש ליתן שלשה⁵⁸.”

רבהערה 34. וראה זהר (כד, א) ורמב"ם (פ"ד ה"ב שבהערה הנ"ל).

53 רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ח.

54 רמב"ם שם רפ"ד.

55 אשר תורה היא.

56 רמ"א או"ח ר"ט תרצד.

57 ל' הרמ"א – ממהרי"ל. בליל – כן הוא בדפוסים שראיתי. ויש לברר בשאר הדפוסים.

58 וגם בזה חלוק מחצה"ש מכרי"ב ענינים

ונוסף לזה: כיון שבכל אחד מישראל ישנו מקדש ומשכן רוחני, כמו שנאמר⁵⁹ „ושכנתי בתוכם”, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד⁶⁰ מישראל⁶¹ – מובן, שישנו (ברוחניות) הענין דנתנית מחצית השקל שממנו עושים את אדני המשכן⁶² (של המשכן הרוחני ש„בתוכם”).

ועל כך היא ההוראה מענין „זח יתנו” – מטבע של אש – שכשישראל נותנים פרוטה למצוה, לצדקה (וכן כשמפייסים את העני בדברים⁶³, כדיבור גשמי ע"י ה' מוצאות הפה הגשמיים), הרי אין זו מטבע גשמית (או דיבור גשמי) סתם, אלא (גם) „מטבע של אש” – ענין של רוחניות וקדושה, ובזה גופא – שיש בו התכונה ד„אש”, שטבעה לעלות תמיד למעלה.

וממחצית השקל למדים על כל המצוות⁶⁴ – שכל פעולה של אדם

שעושים לזכר או במקום וכו' – שמדייקים בה שתהי' במטבע גשמית דוקא כדאז, מחצית וכו'.

59 תרומה כה, ח.

60 של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. ר"ח

ש' האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. לקו"ת ר"פ נשא. ובכ"מ.

61 ראה כתר שם טוב מב, סע"ב ואילך.

62 נסמן לעיל הערה 30.

63 ראה ב"ב ט, ב.

64 דנוסף לזה שכל מצוה כוללת את כל המצות, ובפרט ע"פ הביאור (צפ"ע"נ כללי התוהמ"צ ערך עוסק במצוה כו'. וע"ד החסידות – סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח. סה"מ קונטרסים ח"ב תלה, ב) בענין העוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כה, סע"א. סוטה מד, ב) – הרי מכיון שממחצית השקל נעשו אדני המשכן (כנ"ל), נמצא שזהו היסוד שעליו בנוי

כאשר עבודתו של יהודי בכל עניני התורה ומצוותי נעשית מתוך חיות, חום והתלהבות – „אש” של קדושה – עד שבכל פעולה שלו ניכרת ה„מטבע של אש”,

ועד שמקיים את הציוויים: „אש תמיד תוקד על המזבח (הלב) לא תכבה”.

(משיחות ש"פ משפטים (פ' שקלים) תשנ"ה)

(65) ר"פ צו (ו, ו).

(66) ראה לקו"ת סוכות עח, ג ואילך. עיי"ש.

מישראל בעניני תורה ומצוות, אף שנתלבשו בדברים גשמיים דוקא (ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכיו"ב בשאר כל המצוות), אינה פעולה גשמית בלבד, אלא זוהי גם „מטבע של אש”, ענין של רוחניות וקדושה.

ומזה מובן גודל העילוי והנפלאה

המשכן כולו – כללות העבודה ד"רשכנתי בתוכם" הנעשית ע"י קיום התומ"צ. שמה מובן, שמהענין דמחצית השקל נמשך מעין ודוגמא גם בכל המצוות.

